

Κατοικία

Α. ΠΩΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΜΕ ΕΝΑ ΚΤΙΣΜΑ

Ποια στοιχεία αναφέρουμε

Όταν περιγράφουμε ένα κτίριο, πρέπει να αναφέρουμε:

- Πού βρίσκεται.
- Πότε χτίστηκε.
- Ποια είναι η ιστορία του.
- Πώς είναι
  - γενική εντύπωση – γενικά χαρακτηριστικά
  - λεπτομέρειες.
- Ποια πρόσωπα ζουν ή έζησαν σ' αυτό.
- Πώς χρησιμοποιείται σήμερα.
- Σκέψεις και συναισθήματα (ιδιαίτερα όταν περιγράφουμε κτίσμα με το οποίο έχουμε κάποια προσωπική σχέση).

Πώς οργανώνουμε την περιγραφή ενός κτίσματος

Η περιγραφή ενός κτίσματος οργανώνεται ως εξής:

- Ξεκινάμε **από το εξωτερικό** (εξωτερική εμφάνιση) του κτίσματος (π.χ. γενικά χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής του, μέγεθος, υλικά κατασκευής κ.λπ.) και προχωράμε στο **εσωτερικό** του (πόσους και ποιους χώρους έχει, αντικείμενα που υπάρχουν μέσα σ' αυτό).
- Η περιγραφή τόσο του εξωτερικού όσο και του εσωτερικού ξεκινάει **από τη γενική εντύπωση** και τα γενικά χαρακτηριστικά και προχωράει στη συνέχεια **στις λεπτομέρειες** (από το γενικό στο ειδικό).

Βασικά γλωσσικά στοιχεία

Όταν περιγράφουμε ένα κτίριο, χρησιμοποιούμε:

- **Ενεστώτα** (χρησιμοποιούμε παρελθοντικούς χρόνους όταν αναφερόμαστε στην ιστορία του κτίσματος ή αφηγούμαστε περιστατικά ή καταστάσεις του παρελθόντος που σχετίζονται με το κτίριο).
- **Επίθετα και επιθετικούς προσδιορισμούς** (προσφέρουν μια πιο ζωντανή, παραστατική, σαφή και ακριβή εικόνα του κτιρίου· μπορούν επίσης να μεταφέρουν συγχρόνως και κάποιο σχόλιο, δείχνοντας έτσι την οπτική γωνία, την προσωπική ματιά αυτού που περιγράφει).
- **Τοπικούς προσδιορισμούς** (απαραίτητοι καθώς: το κτίριο που περιγράφουμε εντάσσεται σ' ένα χώρο – η περιγραφή του οργανώνεται με βάση το χώρο [έξω, μέσα, πάνω, κάτω, αριστερά, δεξιά, γύρω] – αναφέρονται οι διάφοροι εσωτερικοί χώροι, τα διάφορα αντικείμενα και η θέση τους μέσα στο χώρο κ.λπ.).

Παράδειγμα

Ο Αϊ-Γιώργης του Πατσιανού

Κάτω από το χωριό, μέσα στο λιόφυτο, συναντούμε μια εκκλησιά, όχι μεγαλύτερη από δωμάτιο σπιτιού. Είν' ένας βυζαντινός Αϊ-Γιώργης. Ο μισός βρίσκεται θεμελιωμένος απάνω σ' ένα βράχο, που οι βροχές και τα νεροπάρματα τον έχουνε σκάψει από κάτω κι έχει κλονιστεί και γέρνει. Μαζί του γέρνει κι ολόκληρο το εκκλησιδάκι. Μια βαθιά ρωγμή από πάνω ως κάτω, που διακλαδώνεται σ' άλλες μικρότερες, απειλεί να το κόψει στα δυο. Ίσως τον ερχόμενο χειμώνα να ξεκολλήσει ο βράχος από τη θέση του, παρσέρνοντας και το μισό χτίσμα. [...]

Ο Αϊ-Γιώργης του Πατσιανού είν' ένα υποψήφιο ερείπιο. Γα-

ντζωμένος απάνω στο βράχο που τονε στήριζε τόσους αιώνες και τώρα τονε τραβά στο χαμό, μόνος στην ερημιά του, ανάμεσα στις παμπάλαιες ελιές, που βογκούν από τα βάνουσα ραπίσματα του αέρα, υπομένει καρτερικά τη μοίρα του.

Η πόρτα του είν' ανοιχτή. Μέσα ένας σωρός ασβέστη πιάνει το μισό χώρο. Να σκεφτήκανε τάχα κάποτε την επισκευή ή κάποιος χρησιμοποίησε το ξωκλήσι για ιδιωτική αποθήκη; Ό,τι και να 'γινε, ο ασβέστης με τον καιρό και τη βροχή πέτρωσε και μεταβλήθηκε σε μια συμπαγή μάζα.

Οι τοίχοι είναι μαυρισμένοι και μουχλιασμένοι, με ιστούς από αράχνες στις γωνιές. Οι τοιχογραφίες, συμπαθητικές, απλοϊκές μορφές λαϊκής τέχνης, έχουνε ξεθωριάσει και ξεφτίσει. Η υγρασία που ανεβαίνει από τα θεμέλια, τα νερά που μπαίνουν από τις σκισμές, δουλεύουνε με γοργό ρυθμό να σβήσουνε τα χρώματα και τις γραμμές. Έχεις την εντύπωση πως οι ζωγραφισμένοι Άγιοι αποσύρονται ένας ένας, εγκαταλείποντας το ετοιμόρροπο χτίσμα. (Πρώτοι έφυγαν εκείνοι, που μια ραγισματιά τους εκώρισε το πρόσωπο ή το σώμα στα δυο). Αποσύρονται όμως ή πεθαίνουνε κι αυτοί τον αργό θάνατο της φθοράς του ναού, που τους εστέγαζε, από τον καιρό που ο ανώνυμος ζωγράφος τους έβγαλε από την απλή, δυνατή κι αράγιστη ψυχή του και τους έστησε πυκνούς –για να χωρέσουν όλοι– στις επιφάνειες των τοίχων του μικρού εκείνου χώρου;

«Χους ει και εις χουν απελεύσει». ¹ Το εκκλησιδάκι του Αϊ-Γιώργη θα ξαναγίνει πέτρα και χώμα. Τα υλικά που συνεργάστηκαν για να το στήσουνε, μικρό και απέριττο, θα γυρίσουνε πάλι στην πρωτύτερη κατάστασή τους. Κι εκείνη η άπιαστη πνοή που το κατοικούσε; Τρομάζω καθώς νιώθω τη σκέψη μου ανήμπορη να υψωθεί πάνω από τον αδυσώπητο νόμο της φθοράς.

Στ' αυλιδάκι της εκκλησιάς η γη χωνεύει τα κόκαλα των «εκκοιμημένων». Η ίδια εγκατάλειψη κι εδώ. Μόνο ένας τάφος διατηρεί ακόμη τον ξύλινο σταυρό του. Σε δυο τρία μέρη το χώμα,

καθώς είν' ελαφρά υψωμένο, σε κάνει να υποθέσεις πως κάτω απ' αυτό έχει αποτεθεί κάποιος νεκρός. Ποιος; Πότε; Η φροντίδα της μνήμης έχει αφεθεί στο Θεό.

Συλλογίζομαι τους γέροντες, που πεθάνανε με τη σιγουριά πως θ' αναπαυτούνε στον καθαγιασμένο χώρο του παλιού νεκροταφείου, πλάι στους προγόνους κι έχοντας τη συντροφιά των Αγίων, που μαζί τους είχαν εξοικειωθεί από παιδιά. Πόσο προδόθηκαν από την αδιαφορία των ζωντανών! Κι ακόμη συλλογίζομαι εκείνους που κουβαλούν ένα ετοιμόρροπο κορμί, πόσο θα τρομάζουν, όταν τα σερνάμενα βήματά τους τους φέρουν ως εδώ, να ξέρουνε πως δε θα υπάρχει γι' αυτούς ο ιερός τόπος της ανάπαυσης, παρά θα παρακωθούνε σε μια γη που την εγκατάλειψαν οι άνθρωποί της – κι οι θεοί της.

Γ. Μανούσακας, Οδοιπορικό στα Σφακιά

1. **χους ει και εις χουν απελεύσει:** χώμα είσαι και στο χώμα θα καταλήξεις (βιβλική φράση).

Στο παραπάνω κείμενο περιγράφεται ένα ξωκλήσι. Στην περιγραφή του βρίσκουμε τα ακόλουθα στοιχεία:

- **Πού βρίσκεται:** κάτω από το χωριό Πατσιανός (στα Σφακιά) μέσα στο λιόφυτο.
- **Πότε χτίστηκε:** δεν αναφέρεται· από την περιγραφή, βέβαια, που ακολουθεί καταλαβαίνουμε πως πρέπει να είναι πολύ παλιό.
- **Ποια είναι η ιστορία του:** δεν αναφέρεται· προφανώς δεν έχει κάποια ιδιαίτερη ιστορία, πέρα από το ότι κάποτε ήταν ένα εκκλησάκι με ζωή, που λειτουργούσε και δεχόταν τις φροντίδες των πιστών, ενώ τώρα είναι εντελώς εγκαταλειμμένο και παραδομένο στην αδυσώπητη φθορά.
- **Πώς είναι:** η κυρίως περιγραφή του συγκεκριμένου κτίσματος ξεκινάει από την **εξωτερική εμφάνιση** του κτιρίου· αρχικά αναφέρονται τα **γενικά χαρακτηριστικά του:** όχι μεγαλύτερη από δωμάτιο σπιτιού – βυζα-

ντινός Αϊ-Γιώργης – ο μισός βρίσκεται θεμελιωμένος απάνω σ' ένα βράχο, στη συνέχεια κάποιες **λεπτομέρειες**: Μαζί του (ενν. με το βράχο) γέρνει κι ολόκληρο το εκκλησιδάκι – Μια βαθιά ρωγμή από πάνω ως κάτω, που διακλαδώνεται ... στα δυο και τέλος η **γενική εντύπωση** που δίνει το εκκλησιδάκι: *είν' ένα υποψήφιο ερείπιο.*

Στη συνέχεια η περιγραφή περνά **στο εσωτερικό** της μικρής εκκλησίας: Μέσα ένας σωρός ασβέστη πιάνει το μισό χώρο – ο ασβέστης με τον καιρό και τη βροχή πέτρωσε και μεταβλήθηκε σε μια συμπαγή μάζα – Οι τοίχοι είναι μαυρισμένοι ... να σβήσουνε τα χρώματα και τις γραμμές.

Από το εσωτερικό η περιγραφή συνεχίζεται **στον εξωτερικό περιβάλλοντα χώρο** (η πορεία δηλαδή της περιγραφής είναι από έξω προς τα μέσα κι έπειτα πάλι προς τα έξω) και συγκεκριμένα στη μικρή αυλή της εκκλησίας: *η γη χωνεύει τα κόκαλα των «κεκοιμημένων»* (η μικρή αυλή λειτουργούσε ως νεκροταφείο) – *η ίδια εγκατάλειψη κι εδώ. Μόνο ένας τάφος διατηρεί ακόμα ... κάποιος νεκρός.*

- **Ποια πρόσωπα ζουν ή έζησαν σ' αυτό:** το συγκεκριμένο εκκλησιδάκι χρησιμοποιούσαν κάποτε οι κάτοικοι του χωριού.
- **Πώς χρησιμοποιείται σήμερα:** το εκκλησιδάκι έχει πια εγκαταλειφθεί εντελώς και δε λειτουργεί.
- **Σκέψεις και συναισθήματα:** στη συγκεκριμένη περιγραφή ο συγγραφέας δεν έχει προσωπική σχέση με το εκκλησιδάκι που περιγράφει. Ωστόσο η ερήμωσή του και η εγκατάλειψή του στη φθορά δημιουργούν διάφορες σκέψεις και συναισθήματα:
  - *Ίσως τον ερχόμενο χειμώνα ... και το μισό χτίσμα.*
  - *Ο Αϊ-Γιώργης του Πατσιανού είναι ένα υποψήφιο ερείπιο ... καρτερικά τη μοίρα του.*
  - *Να σκεφτήκανε τάχα ... για ιδιωτική αποθήκη;*
  - *Έχεις την εντύπωση ... του μικρού εκείνου χώρου;*
  - *«Χους ει και εις χουν απελεύσει». Το εκκλησιδάκι ... τον αδυσώπητο νόμο της φθοράς.*
  - *σε κάνει να υποθέσεις ... στο Θεό.*
  - *Συλλογίζομαι ... – κι οι θεοί της.*

Ασκήσεις εφαρμογής

Κείμενο 1

Παραδοσιακά σπίτια της Ευρυτανίας

Αναμφίβολα το έδαφος είναι ο φυσικός ή πρωτογενής συντελεστής, που επηρεάζει και καθορίζει αποφασιστικά στην οργάνωση της ζωής. Τα υλικά, ο λαϊκός τεχνίτης τα βρίσκει στο άμεσο περιβάλλον. Από τα βουνά γύρω του παίρνει την πέτρα, το ξύλο για τις ξυλοδεσιές των τοίχων και τη χωμάτινη λάσπη με τον ασβέστη για το κτίσιμο.

Στα χωριά της Ευρυτανίας, μπορεί κανείς να διακρίνει μία αξιόλογη λαϊκή αρχιτεκτονική, που έχει πολλές ομοιότητες με άλλες ορεινές περιοχές της Ελλάδας. Αρκετά παλιά σπίτια, δώροφα, με τα ξύλινα μπαλκόνια τους, που προεξέχουν, με τα χαγιάτια και γενικά με την ιδιότυπη διαρρύθμισή τους, αποδεικνύουν το ανεπτυγμένο καλλιτεχνικό αισθητήριο του λαϊκού μάστορα, σε συνδυασμό με το πρακτικό πνεύμα.

Πριν τη θύελλα γερμανικής Κατοχής και του εμφυλίου πολέμου, συναντούσε κανείς κατοικίες, που έδιναν μια ομοιομορφία στο οικιστικό πλέγμα των οικισμών. Δυστυχώς, μετά την καταστροφή του πολέμου και την ερήμωση του τόπου που ακολούθησε, τα όμορφα χωριά χάθηκαν.

Η μορφολογία των σπιτιών εδώ έχει όλα τα χαρακτηριστικά της λεγόμενης ηπειρώτικης λαϊκής αρχιτεκτονικής. Ο ορεινός αυτός τύπος σπιτιού προσφέρεται και για την οικόσιτη κτηνοτροφία, καθώς κατοικία και δουλειά ήταν και είναι μαζί. Το σπίτι είχε δύο μέ-

ρη, το κατώι, το οποίο χρησιμοποιούνταν για αποθήκευση αγαθών και κτηνοτροφικών προϊόντων, αλλά και ζώων, και το ανώγι, που χρσίσίμευε για την οικογένεια.

Επειδή οι καιρικές συνθήκες είναι ιδιαίτερα δύσκολες, το σπίτι έπρεπε να είναι γερό και ανθεκτικό, από σκληρή πέτρα. Στο χτίσιμο χρησιμοποιούσαν ξυλοδεσιές¹ (ζωνάρια), οι οποίες βοηθούσαν στην κατασκευή και συγχρόνως έδιναν και μια ελαστικότητα στη βαριά, άκαμπτη πέτρα. Ως υλικά αρμολόγησης² χρησιμοποιούσαν λάσπη ανακατεμένη με άχυρα, κοπριά ή ξερό ασβέστη τριμμένο, μαλλιά ζώων και ασπράδι αυγών. Πρόκειται για υλικά γνωστά από παλιά, που χρησιμοποιούσαν οι λαϊκοί μαστόροι. Η στέγη των σπιτιών ήταν σκεπασμένη από σχιστόπλακες, υλικό που αφθονούσε στην περιοχή.

Συνήθως, η τοποθέτηση του σπιτιού ήταν τέτοια ώστε να εκμεταλλεύεται τον ήλιο, με στραμμένη την «πλάτη» του στο βορρά. Μπροστά διαθέτει το χαγιάτι (μπαλκόνι) σκεπασμένο, μικρό, με ξύλινα δεσίματα και κάποια διακοσμητικά μοτίβα ξυλοκοπτικής τέχνης τα οποία επαναλαμβάνουν το αρχικό σχέδιο. Το σπίτι ήταν λιτό και απλό, όπως ήταν και οι ίδιοι οι ένοικοί του.

Ένας άλλος τύπος σπιτιού ήταν και το διπλό. Ο τύπος αυτός του σπιτιού ήταν καλύτερος του πρώτου και τον έφτιαχναν οι εύποροι. Σ' αυτό το σπίτι υπήρχε η δυνατότητα να ζήσουν περισσότερα άτομα μαζί. Στα μπαλκόνια των ψηλών σπιτιών, οι γλάστρες με βασιλικούς, με μαντζουράνες και στα παράθυρα γαρουφαλλίες. Έξω απ' το σπίτι, η αυλή στρωμένη με πλάκες και απαραίτητη η κληματαριά. Οι πιο εύποροι είχαν κι αλώνι έξω απ' το σπίτι τους.

Σήμερα, το παλιό σπίτι άφησε σαν παρακαταθήκη στα νεότερα μόνο το σχέδιό του, κι αυτό κάπου κάπου. Τα υλικά αντικαταστάθηκαν, από σύγχρονα πιο εύχρηστα, που όμως δεν κατάφεραν να πλησιάσουν τη ζεστασιά και την ομορφιά των προγόνων τους.

Το εσωτερικό των σπιτιών αποτελούνταν από 2-3 δωμάτια (κάμαρες).

Στην κουζίνα έμενε η οικογένεια. Πρώτο και καλύτερο το τζάκι που ζέσταινε, η γάστρα δίπλα για το ψωμί και η πυροστιά για το φαγητό. Πάνω στο τζάκι το λυχνάρι για φωτισμό. Στον τοίχο κρέμονταν κυδώνια, μήλα, ρόδια, ρίγανη, τσάι, πιπεριές και κυπροκούδουνα. Από το ταβάνι σκόρδα, κρεμμύδια και πατάτες, καλαμπόκια το καλοκαίρι και το χειμώνα λουκάνικα και παστό χοιρινό. Μέσα στην κουζίνα, συνήθως έμπαινε κι ο αργαλειός.

Στην καλή κάμαρη, πρώτος και καλύτερος ο «γίκος» (προίκα) των κοριτσιών ή της νοικοκυράς του σπιτιού, ένα κρεβάτι για κανέναν μουσαφίρη, το τραπέζι με τις καρέκλες, καναπές και μπαούλα. Ο τοίχος στολισμένος με τα κεντήματα των κοριτσιών και τις φωτογραφίες των ξενιτεμένων. Συνήθως, επειδή ήταν νταβανομένη υπήρχε και πατάρι από πάνω.

Το καμαράκι-αποθήκη, περιλάμβανε το αμπάρι με το αλεύρι, το καλαμπόκι, το μπουτινέλο, τη βούρτσα που κοπάνιζαν το γάλα, τις καρδάρες, τα τουλούμια με το τυρί, τα λανάρια, τα μαλλιά για γνέσιμο, το χτένι, την ανέμη κ.λπ.

Από το διαδίκτυο

1. **ξυλοδεσιά:** ξύλινος σκελετός οικοδομής, 2. **υλικά αρμολόγησης:** υλικά που χρησιμοποιούνται για την κατάλληλη τοποθέτηση και σύνδεση των στοιχείων από τα οποία αποτελείται μια οικοδομή.

Ερωτήσεις*

1. Ποια υλικά χρησιμοποιούνταν για την κατασκευή των σπιτιών τα παλιά χρόνια στην Ευρυτανία και από πού τα προμηθεύονταν οι μάστορες;

* Οι απαντήσεις στις Ερωτήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ποια πορεία ακολουθεί η περιγραφή του παραδοσιακού τύπου σπιτιού στην Ευρυτανία και ποια συγκεκριμένα στοιχεία δίνονται;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Σε τι διέφερε το διπλό σπίτι από το συνηθισμένο τύπο σπιτιού;

.....

.....

.....

.....

.....

4. Υπάρχουν στοιχεία στο κείμενο που δείχνουν πως η ζωή των κατοίκων ενός τόπου και το περιβάλλον παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του τύπου κατοικίας;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Σύμφωνα με το κείμενο, ο παραδοσιακός τύπος σπιτιού στην Ευρυτανία συνηθίζεται σήμερα;

.....

.....

.....

.....

.....

6. Υπάρχουν στο παραπάνω κείμενο σημεία όπου αναφέρονται σκέψεις ή συναισθήματα του συγγραφέα;

.....

.....

.....

.....

7. Ποιες βασικές διαφορές εντοπίζετε συγκρίνοντας το εσωτερικό ενός παλιού σπιτιού στην Ευρυτανία μ' αυτό μιας συνηθισμένης σύγχρονης αστικής κατοικίας;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. Σε τι χρόνο γίνεται η περιγραφή; Γιατί;

.....

.....

.....

.....

.....

9. Από το απόσπασμα «Συνήθως, η τοποθέτηση του σπιτιού ... το χένι, την ανέμη, κ.λπ.» να βρείτε τους τοπικούς προσδιορισμούς και να τους διακρίνετε σε

α. τοπικά επιρρήματα

β. φράσεις με προθέσεις.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κείμενο 2

Ο Φάρος των Χανίων

Ο φάρος του παλιού λιμανιού των Χανίων αποτελεί σήμα κατατεθέν της πόλης και η ιστορία του συνδέεται με την ιστορία του λιμανιού της πόλης. Είναι ο παλαιότερος που σώζεται σήμερα όχι μόνο για τα ελληνικά παράλια, αλλά και για ολόκληρη τη Μεσόγειο, και ένας από τους παλαιότερους στον κόσμο.

Περίπου στα 1595-1601 κατασκευάστηκε από τους Ενετούς ένας φάρος θεμελιωμένος στο φυσικό βράχο, που λειτούργησε ως πυρσός ανοιχτής φλόγας (φρυκτωρία). Στη συνέχεια όμως οι Τούρκοι κατακτητές αδιαφόρησαν για το λιμάνι των Χανίων (χρησιμοποιούσαν εκείνο της Σούδας), το οποίο εγκαταλείφθηκε εντελώς χωρίς να γίνει καμιά επισκευή ή συντήρησή του. Έτσι, ο φάρος καταστράφηκε. Ο Αντιβασιλέας της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλή (1830-1840), στον οποίο παραχωρήθηκε το 1830 η Κρήτη, αναγνώρισε την αξία του λιμανιού για την οικονομική ανάπτυξη του τόπου και έδωσε εντολή να γίνουν επισκευές στο λιμενοβραχίονα και άλλες εργασίες και να κατασκευαστεί φάρος. Τότε πράγματι (περίπου το 1838) χτίστηκε ο πύργος του φάρου που υπάρχει μέχρι σήμερα με τη μορφή που ξέρουμε.

Ο πύργος του φάρου εδράζεται στην παλιά ενετική τραπεζοειδή βάση. Είναι κατασκευασμένος με λίθινους πελεκημένους δόμους¹ από λευκό ψαμμίτη². Έχει ύψος 21 μέτρα με ύψος εστίας από την επιφάνεια της θάλασσας 26 μέτρα, ενώ το φως του φτάνει σε απόσταση 7 μιλίων. Ο πύργος αποτελείται από τρία τμήματα διαφορετικής διατομής³: το τμήμα της βάσης είναι οκτάγωνο, το μεσαίο τμήμα είναι δεκαεξάγωνο και το τρίτο κύκλος. Στην κορυφή καθενός από τα τρία αυτά τμήματα που αλλάζει η διατομή υπάρχει διά-

ζωμα, ενώ τα τμήματα κάτω από το διάζωμα είναι διακοσμημένα με ανάγλυφα στοιχεία. Ο νέος φάρος είναι διαφορετικός από τον αρχικό και θυμίζει περισσότερο μιναρέ⁴ τόσο ως προς την εξωτερική μορφή του όσο και ως προς την εσωτερική του με την πέτρινη ελικοειδή⁵ σκάλα που οδηγεί στο μπαλκόνι με το γυάλινο πυργίσκο. Περιλαμβάνει μόνο τον πύργο, χωρίς την κατοικία των φαρφυλάκων, καθώς βρίσκεται σε κατοικημένη περιοχή. Ο νέος φάρος λειτούργησε το 1839 με τη νέα για την εποχή τεχνολογία. Το 1913, μετά την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, προστέθηκε στο Ελληνικό Φαρικό Δίκτυο. Το 1941 το φωτιστικό του μηχανήμα καταστράφηκε από τους Γερμανούς. Αποκαταστάθηκε όμως αργότερα και ξαναλειτούργησε το 1945.

Από το διαδίκτυο (δισκευή)

1. **δόμος**: οριζόντιο στρώμα λίθων, 2. **ψαμμίτης**: ψαμμόλιθος, ιζηματογενές πέτρωμα από κόκκους άμμου συνενωμένους και συγκολλημένους μεταξύ τους με ορυκτή συνδετική ύλη, ώστε να αποτελούν ένα σώμα, 3. **διατομή**: κάθε τομή ενός σώματος κάθετη ως προς τον άξονά του, 4. **μιναρές**: ψηλός και λεπτός πύργος που είναι τμήμα μουσουλμανικού ναού, από τον οποίο ο χότζας ή ο μουεζίνης βγαίνει και καλεί τους πιστούς σε προσευχή, 5. **ελικοειδής**: όμοιος με έλικα στο σχήμα (ή στην κίνηση).

Ερωτήσεις*

1. Πότε χτίστηκε ο φάρος των Χανίων και από ποιους;

.....
 .....

* Οι απαντήσεις στις Ερωτήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

.....
.....
.....

2. Ποια στοιχεία σχετικά με την ιστορία του συγκεκριμένου φάρου μάς δίνει το κείμενο;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Πώς οργανώνεται η περιγραφή του φάρου;

.....
.....
.....
.....
.....

4. Ποιο εξωτερικό χαρακτηριστικό του φάρου, κατά τη γνώμη σας, θεωρείται το πιο ιδιαίτερο;

.....
 .....
 .....
 .....

5. Ποιες πληροφορίες μάς δίνει το κείμενο για το εσωτερικό του φάρου;

.....
 .....

6. Από το απόσπασμα «Ο πύργος του φάρου ... με το γυάλινο πυργίσκο» να βρείτε τα επίθετα που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή του πύργου και να διακρίνετε ποια δηλώνουν υλικό κατασκευής και ποια σχήμα.

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

Κείμενο 3

Η οικία της Πηνελόπης Δέλτα

Η οικία της Πηνελόπης Δέλτα στην Κηφισιά κτίστηκε στις αρχές του 20ού αιώνα από αρχιτέκτονα που ακόμη παραμένει άγνωστος.

Το 1912 το κτίριο πουλήθηκε από τον πρώτο ιδιοκτήτη του, τον δικηγόρο Κ. Λύτσικα, στον πατέρα της Πηνελόπης Δέλτα, Εμμα-

νομήλ Μπενάκη, ο οποίος δύο χρόνια αργότερα το μεταβίβασε στην κόρη του. Η οικογένεια Δέλτα πρωτοκατοίκησε εκεί το 1916, όταν εγκαταστάθηκε οριστικά στην Ελλάδα. Η Πηνελόπη Δέλτα έζησε στο σπίτι αυτό για είκοσι πέντε χρόνια ως την ημέρα που αυτοκτόνησε, στις 2 Μαΐου 1941, τη μέρα που τα Γερμανικά στρατεύματα έμπαιναν στην Αθήνα. Εκεί έγραψε τα πιο γνωστά της μυθιστορήματα –«Ο Μάγκας», «Στον καιρό του Βουλγαροκτόνου», «Τα μυστικά του βάλτου», «Ο Τρελαντώνης», «Η Ζωή του Χριστού» κτλ.–, εκεί κρατούσε τα ημερολόγιά της με πολύτιμες μαρτυρίες για τη ζωή της και για συνταρακτικά ιστορικά γεγονότα της εποχής –*τμήμα των οποίων έχει δημοσιευθεί*– και εκεί διεκπεραιώνει την αλληλογραφία της πάνω στα καυτά τότε ζητήματα της παιδείας με τους Γιάννη Ψυχάρη, Κωστή Παλαμά, Μανώλη Τριανταφυλλίδη, Δημήτρη Γλινό κ.ά. Στο σπίτι αυτό η οικογένεια Δέλτα φιλοξενούσε συχνά ανθρώπους του πνεύματος και σημαντικούς πολιτικούς. Από εκεί έφυγε ο Ελευθέριος Βενιζέλος τη νύχτα της 6ης Ιουνίου 1933, όταν έγινε η εναντίον του δολοφονική απόπειρα.

Σ' αντίθεση με τις σύγχρονες κατοικίες της περιοχής που είναι αποκομμένες από τον έξω κόσμο με ψηλούς μαντρότοιχους, το σπίτι της Δέλτα είναι ανοιχτό στα μάτια του περαστικού. Το κτίριο είναι χαρακτηριστικό δείγμα της όψιμης νεοκλασικής¹ αρχιτεκτονικής των αρχών του 20ού αιώνα, με πολλά δάνεια μορφολογικών στοιχείων από τη μεσαιωνική αρχιτεκτονική και με τυπικό πυργο-κλιμακοστάσιο, γνωστό και από άλλα αθηναϊκά παραδείγματα. Στη νοτιοδυτική πλευρά του κτιρίου η οικογένεια Δέλτα κατασκεύασε ένα πρόκτισμα προκειμένου να επεκταθεί ο χώρος εργασίας της συγγραφέως και εγκατέστησε έναν εξωτερικό ανελκυστήρα. Οι επεμβάσεις αυτές δεν ενοχλούν μορφολογικά τον αρχικό όγκο του αρχιτεκτονήματος ούτε αλλοιώνουν το χαρακτήρα του. Στην είσοδό του υπάρχει μαρμάρινη πλάκα όπου αναγράφεται «Οικία Δέλτα».

Το εσωτερικό του είναι λιτό, με ξύλινες επενδύσεις, χωρίς ό-

μως τις περίτεχνες γύψινες διακοσμήσεις των αστικών κτισμάτων της περιόδου.

Σήμερα το κτίριο, ανακαινισμένο σύμφωνα με την αρχιτεκτονική μελέτη των Γ. Πλέσσα και Α. Ζάννα, ανήκει στο Μουσείο Μπενάκη. Στο υπόγειο και στον α' όροφο του στεγάζεται το Τμήμα Ιστορικών Αρχείων του Μουσείου. Στο ισόγειο λειτουργεί έκθεση με τίτλο «Η Πηνελόπη Δέλτα και ο κόσμος της», όπου εκτίθενται φωτογραφίες, έγγραφα, επιστολές, προσωπικά ενθυμήματα του ζεύγους Δέλτα και των ανθρώπων με τους οποίους συναναστράφηκαν, τα πρώτα εξώφυλλα των βιβλίων της, το γράμμα που άφησε στα παιδιά της πριν αυτοκτονήσει. Δεν υπάρχουν παλιά έπιπλα. Μόνο τα δύο μαρμάρινα τζάκια, τα ξυλόγλυπτα στην αίθουσα που σήμερα είναι αναγνωστήριο και η ξυλοκάμαρα, όπου συγκεντρώνταν η οικογένεια τις ηλιόλουστες μέρες του χειμώνα.

Από την ιστοσελίδα του Μουσείου Μπενάκη (διασκευή)

1. **νεοκλασική αρχιτεκτονική:** αρχιτεκτονική που χαρακτηρίζεται από αναβίωση του κλασικισμού (μίμηση αρχαίων Ελλήνων ή Λατίνων ως προς το ύψος και τους αισθητικούς κανόνες).

Ερωτήσεις*

1. Πώς χρησιμοποιούνταν στο παρελθόν το συγκεκριμένο κτίριο και πώς σήμερα;

.....
 .....

* Οι απαντήσεις στις Ερωτήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

.....
.....

2. Ποια στοιχεία μάς δίνει το κείμενο για την εξωτερική εμφάνιση του κτιρίου και ποια για την εσωτερική;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι σωστές; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
α. Το κτίριο στο οποίο αναφέρεται το κείμενο έχει ιστορική αξία.
β. Το συγκεκριμένο κτίριο διατηρείται σήμερα με τη μορφή ακριβώς που είχε όταν κατοικούνταν από την Πηνελόπη Δέλτα.
γ. Η εσωτερική διακόσμηση του ισογείου έχει παραμείνει ανέπαφη.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Πώς θα νιώθατε αν επισκεπτόσαστε το σπίτι όπου έζησε και πέθανε η Πηνελόπη Δέλτα;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κείμενο 4

Το ιγκλού

Το ιγκλού είναι η πρόσκαιρη χειμερινή κατοικία των Εσκιμώων της περιοχής μεταξύ του Δέλτα του Ποταμού Μακένζι και του Λα-

μπραντόρ. Οι ίδιοι Εσκιμώοι το καλοκαίρι κατοικούν σε σκηνές από δέρμα φώκιας ή, συχνότερα, από ύφασμα.

Το ιγκλού κατασκευάζεται από ορθογώνια κομμάτια παγωμένου χιονιού μήκους 60 εκ. και πάχους 20 εκ. Τα κομμάτια αυτά κόβονται από μια συμπαγή μάζα λεπτόκοκκου χιονιού με ένα ειδικό μαχαίρι [...]. Τα κομμάτια του χιονιού τοποθετούνται κυκλικά σε μια επίπεδη έκταση από χιόνι.

Μετά το σχηματισμό του πρώτου κύκλου από πλάκες, τα υπόλοιπα κομμάτια λαξεύονται στην κορυφή τους, για να σχηματιστεί μια επικλινής επιφάνεια που θα αποτελέσει την πρώτη βαθμίδα μιας σπείρας. Στη σπείρα προστίθενται συνεχώς κομμάτια χιονιού, έτσι ώστε η κατασκευή να συγκλίνει και να σχηματιστεί τελικά ένας τέλειος θόλος, ενώ στην κορυφή αφήνεται μια τρύπα για αερισμό. Οι σχισμές και τα σημεία επαφής γεμίζονται με χιόνι. Ένα καθαρό κομμάτι πάγου ή ένα δέρμα φώκιας χρησιμοποιείται για παράθυρο.

Ένα στενό ημικυλινδρικό πέρασμα μήκους 3 περίπου μέτρων, με υπόγειους χώρους για αποθήκευση οδηγεί στο εσωτερικό. Για προστασία από τον αέρα, το εξωτερικό άνοιγμα της σήραγγας καλύπτεται με δέρμα φώκιας. Κυριότερα έπιπλα είναι ένα ρηχό τάσι¹, όπου καίγεται λίπος φώκιας για θέρμανση και για φωτισμό, και μια χαμηλή εξέδρα ύπνου από χιόνι, που καλύπτεται με κλαδιά, ενώ από πάνω απλώνονται δέρματα καριμπού².

Οι διαστάσεις ενός ιγκλού ποικίλλουν, αλλά συνήθως αυτό εξυπηρετεί μία μόνο οικογένεια. Ένας έμπειρος Εσκιμώος μπορεί να κατασκευάσει ένα ιγκλού σε 2 ώρες.

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα

1. **τάσι:** ρηχό και ελαφρύ δοχείο, 2. **καριμπού:** ονομασία του βορειοαμερικανικού τάρανδου.

Ερωτήσεις*

---

1. Το ιγκλού αποτελεί τη μόνιμη κατοικία των Εσκιμώων;

.....
.....

2. Σε πόσο χρόνο μπορεί να κατασκευαστεί ένα ιγκλού;

.....
.....

3. Με βάση τα στοιχεία που δίνονται στο κείμενο μπορείτε να περιγράψετε σ' ένα φίλο σας το ιγκλού;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

---

* Οι απαντήσεις στις Ερωτήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

Κριτήριο Αξιολόγησης*

(Κάθε καλοκαίρι ο συγγραφέας μαζί με τις τέσσερις αδερφές του έφευγαν με τη μητέρα τους και πήγαιναν να περάσουν τους καλοκαιρινούς μήνες στο κτήμα του παππού και της γιαγιάς στα Κιμιντένια [(βουνά στη Μικρασία].)

Στα χρόνια του παππού μου, του πατέρα της μητέρας μου, η γη πια ήταν έτοιμη κ' έγινε το υποστατικό. Απ' τη μητέρα μου έμαθα το πώς έγινε η πρώτη καλύβα, πότε η γιαγιά μου φύτεψε με τα χέρια της τον πλάτανο στην αυλή, πότε φυτέψανε τα κλήματα. Στο υποστατικό έμπαινες από μια μεγάλη πόρτα, καμωμένη με σκαλιστό ξύλο. Στη μέση ήταν μια αυλή και γύρω-γύρω της, η μια χτισμένη κοντά στην άλλη, ήταν οι οικοδομές. Στα κάτω πατώματα ήταν οι αποθήκες κ' οι στάβλοι, στ' απάνω η κατοικία του παππού και της γιαγιάς μας, πλάι ο ξενώνας, και πλάι οι κατοικίες για τις γυναίκες και τους ζευγάδες που δουλεύανε στο κτήμα ολοχρονίς. Μια ξύλινη σκάλα σε ανέβαζε απ' την αυλή στο σπίτι του παππού, κι από κει άρχιζε το ξύλινο μπαλκόνι που ένωνε κυκλικά όλα τα χτίρια. Τα παράθυρα όλα βλέπαν μες στην αυλή, και μονάχα το σπίτι του παππού είχε ένα σιδερόφρακτο παράθυρο που έβλεπε έξω, τον κόσμο τον έξω απ' τη μεγάλη πόρτα. Έτσι το υποστατικό έμοιαζε σα μοναστήρι ή σα φρούριο, καμωμένο όλο με γερή πέτρα του Σαρμουσάκ για το φόβο των ληστών. Όμως δεν είχε τίποτα απ' την ασκητική αυστηρότητα των μοναστηριών, μήτε απ' την αγριότητα των φρουρίων. Ήταν βαμμένο με γαλάζιο χρώμα.

Σ' ένα επιτούτου δωμάτιο ήταν φυλαγμένα σαν πολύτιμα πράγματα τα όπλα, γκράδες και μαρτίνια και σπαθιά, όσα θα φτάνανε για ν' αρματώσουν όλους τους ζευγάδες σε ώρα ανάγκης, αν μας ρίχνονταν ληστές. Αυτό το δωμάτιο το λέγαμε το «Κίτρινο» επειδή ήταν βαμμένο με δυνατό κίτρινο χρώμα. Το δικό μας, των παιδιών, ήταν πλάι στα όπλα, κ' η γειτονία τους μας έκανε να τα συλλογιζόμαστε πολύ. Και καθώς το Κίτρινο ήταν πάντα κλειδωμένο και κανένας δεν είχε την άδεια να το ανοίξει εκτός απ' τον παππού, η φαντασία μας του έδινε μεγάλες διαστάσεις, το σχημάτιζε σα μυστικό καταφύγιο μυθικών πλασμάτων.

Ηλίας Βενέζης, Αιολική γη, εκδ. Εστία

* Οι απαντήσεις στα Κριτήρια Αξιολόγησης βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1. Να βρείτε τα στοιχεία που αναφέρονται στην εξωτερική εμφάνιση του υποστατικού και στο εσωτερικό του, αντίστοιχα, και να γράψετε στη συνέχεια ένα κείμενο όπου θα περιγράψετε με βάση τα στοιχεία αυτά το υποστατικό.

εξωτερική εμφάνιση: .....

.....
 .....

εσωτερικό: .....

.....
 Περιγραφή υποστατικού: .....

.....
 .....

2. Ποια φράση ή φράσεις του κειμένου αποδίδει/ουν τη γενική εντύπωση που έδινε το υποστατικό;

.....
.....

3. Ποια πορεία ακολουθεί η περιγραφή του συγγραφέα;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Ποια μέτρα είχαν ληφθεί για την προστασία του υποστατικού και των ενοίκων του από ληστές;

.....
.....
.....
.....
.....

5. Ποιο στοιχείο «προφύλασσε» το χαρακτήρα του κτιρίου από την αυστηρότητα ενός μοναστηριού και την αγριότητα ενός φρουρίου;

.....
.....
.....

6. Ο συγγραφέας συνδέεται προσωπικά με το κτίριο που περιγράφει; Στην περιγραφή του βρίσκουμε σκέψεις και συναισθήματά του γι' αυτό;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Σε τι χρόνο γίνεται η περιγραφή του υποστατικού;

.....

.....

.....

.....

8. Κάποιες μέρες από τις καλοκαιρινές σας διακοπές τις περνάτε στο σπίτι του παππού και της γιαγιάς. Μπορείτε να το περιγράψετε;

